

PROVJERA FAKTORSKE STRUKTURE I MJERNIH KARAKTERISTIKA PSIHOLOŠKOG UPITNIKA KRIMINALNIH STILOVA RAZMIŠLJANJA

Anita Jandrić Nišević

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet
Odsjek za kriminologiju

SAŽETAK

Teorijsko ishodište na kojemu se temelji ovaj rad je teorija kriminalnog životnog stila (Walters, 1990) koja pretpostavlja postojanje osam kriminalnih stilova razmišljanja koji podupiru kriminalno ponašanje i omogućuju egzistiranje u kriminalnom životnom stilu. U svrhu procjenjivanja kriminalnih stilova razmišljanja kreiran je Psihološki upitnik kriminalnih stilova razmišljanja (PICTS) (Walters, 1995) koji se sastoji od 80 varijabli organiziranih na 10 skala. Cilj rada je provjera faktorske strukture i metrijskih karakteristika skala PICTS-a.

Rezultati ukazuju na postojanje 2 faktora. Prvi faktor obuhvaća 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja, a drugi faktor čine dvije validacijske skale Upitnika. Metrijske karakteristike skala kriminalnih stilova razmišljanja su zadovoljavajuće, dok je pouzdanost validacijskih skala vrlo niska. Ovi rezultati poklapaju se s rezultatima brojnih svjetskih istraživanja.

Ključne riječi: kriminalni stilovi razmišljanja, Psihološki upitnik kriminalnih stilova razmišljanja (PICTS)

UVOD

Teorija kriminalnog životnog stila počiva na tri ključna elementa, a to su uvjeti, izbori i kognicija, smatra Walters (1990, 1996). Uvjeti se odnose na individualne i socijalne čimbenike koji predisponiraju osobu za činjenje kaznenih djela (npr. biološke karakteristike, obitelj, društvo i drugi). Spomenuta teorija također pretpostavlja da čovjek bira kako će odgovoriti na zadane uvjete. Dakle, promatra pojedinca kao aktivnog sudionika, koji odlučuje i utvrđuje ciljeve i prioritete, generira i evaluira opcije, te ima sposobnost izbora u nizu alternativa (Walters i White, 1989; Walters, Elliot i Miscoll, 1998).

Na taj način pojedinac stvara kognitivne obrasce koji podržavaju njegov kriminalni životni stil. Sva tri elementa su međusobno povezana i ovisna jedan o drugome te zajedno tvore kompleksan i dinamičan model kriminalnog ponašanja, naglašavaju Walters i Elliot (1999).

Walters (1990, 2002) naglašava da se kognitivni aspekt teorije kriminalnog životnog stila očituje u

postojanju kriminalnih stilova razmišljanja te, na temelju kliničkog opažanja, navodi osam stilova razmišljanja specifičnih za kriminalnu populaciju: opravdavanje, rezanje, ovlaštenje, orijentacija ka moći, sentimentalnost, superoptimizam, kognitivna indolencija i diskontinuitet.

Kao instrument procjene navedenih kriminalnih stilova razmišljanja kreiran je Psihološki upitnik kriminalnih stilova razmišljanja (Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles - PICTS) (Walters, 1995a, 1995b). Instrument se sastoji od 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja (Opravdanje, Rezanje, Ovlaštenje, Orijentacija ka moći, Kognitivna indolencija, Sentimentalnost, Superoptimizam i Diskontinuitet) i dvije validacijske skale (Konfuzija i Obrana). Validacijske skale konstruirane su u svrhu detektiranja neistinitosti u davanju odgovora (Walters, 1995a). Naime, bitno je imati na umu da u istraživanjima koja obuhvaćaju populaciju koja je zbog svojih kriminalnih aktivnosti uključena u pravosudni sustav postoji mogućnost davanja lažnih odgovora, posebice kod ispitivanja

metodom samoiskaza. Budući da se podaci na PICTS-u dobivaju metodom samoiskaza, validacijske skale su potrebne kako bi se utvrdio stupanj istinitosti u davanju odgovora.

Skala Konfuzije sastoji se od osam čestica i kreirana je da detektira kognitivnu dezorganizaciju, postojanje psihotičnih poremećaja, probleme u čitanju te davanje «lažno negativnih odgovora» («fake bad responses»).

Skala Obrane se također sastoji od osam čestica, ali kreiranih za detektiranje opreznosti u davanju odgovora i identificiranje ispitanikove pretjerane težnje da se prikaže u boljem svjetlu (da nema nedostataka i slabosti); dakle skala kreirana za detektiranje davanja «lažno pozitivnih odgovora» («fake good responses»).

Walters (2003, 2004) smatra da povišeni rezultati na jednoj od navedenih skala ukazuju na simulaciju te da se to treba imati na umu kod interpretacije rezultata u Upitniku.

Kao što je ranije navedeno, PICTS, osim validacijskih, sadrži i osam skala kriminalnih stilova razmišljanja.

Povišeni rezultati na skali Opravdanje ukazuju da je osoba sklona racionalizaciji svog kriminalnog ponašanja te da krivicu uglavnom prebacuje na žrtve svojih djela ili na socijalnu nepravdu.

Skala Rezanje se odnosi na kriminalni stil razmišljanja koji karakterizira brza eliminacija straha, anksioznosti i drugih psiholoških stanja koja se javljaju u svrhu odvratanja od činjenja kaznenih djela. Osoba sklona «rezanju» brzo eliminira sve te čimbenike, uglavnom koristeći kratke rečenice.

Rezultati na skali Ovlaštenje odnose se na stav o vlasništvu i privilegiranosti osobe koja čini kaznena djela i koja nije u stanju napraviti razliku između svojih potreba i želja te je u nemogućnosti sagledati stvari iz tuđe perspektive.

Visoki rezultati na skali Orijehtacija ka moći govore nam o snažnoj potrebi za moći i kontrolom drugih te o nemogućnosti konformiranja i usklađivanja svojeg ponašanja sa zahtjevima društva.

Skala Sentimentalnost predstavlja kriminalni stil razmišljanja povezan s uvjerenjem da počinitelj misli za sebe da je dobra osoba unatoč svim kaznenim djelima koja je počinio te je u nemogućnosti sagledati svoje kriminalno ponašanje s jednog realnijeg aspekta.

Skala Superoptimizam odnosi se na kriminalni stil razmišljanja kojem je u fokusu uvjerenje da

se mogu izbjeći dugotrajne posljedice činjenja kaznenih djela.

Povišeni rezultati na skali Kognitivna indolencija ukazuju na nedostatak kritičkog razmišljanja i tendenciju da se ide «linijom manjeg otpora» u suočavanju sa svakodnevnim problemima. Ovdje se također radi i o nedostatku vještina planiranja.

Skala Diskontinuitet odnosi se na kriminalni stil razmišljanja kojeg karakteriziraju nekonzistentnost kako u razmišljanju tako i u ponašanju.

U svijetu postoji veći broj istraživanja koja su se usmjerila na utvrđivanje faktorske strukture PICTS-a te na analizu mjernih karakteristika njegovih skala, a u svrhu provođenja istraživanja o kriminalnim stilovima razmišljanja. Pregled najrelevantnijih istraživanja na ovome području dat će se u poglavlju koje slijedi.

1.1. Evaluacije Psihološkog upitnika kriminalnih stilova razmišljanja (PICTS) - pregled relevantnih svjetskih i domaćih istraživanja

PICTS se sastoji od 80 čestica organiziranih u 10 skala od kojih 8 predstavljaju stilove razmišljanja za koje se vjeruje da podržavaju kriminalni životni stil, a dvije skale su validacijskog tipa.

Praktično gledajući, PICTS nam govori koji stilovi razmišljanja su najizraženiji i koje treba mijenjati u procesu rehabilitacije počinitelja (daje nam «kognitivni profil počinitelja»).

Walters (1995a) je u jednoj od svojih evaluacija ovog upitnika, svih 80 PICTS čestica podvrgnuo faktorskoj analizi te identificirao model s četiri faktora kao optimalni model.

Prvi faktor uključuje dispoziciju za izbjegavanje problema na način da se izbjegava razmišljanje o njima (Rezanje), traženjem «linije manjeg otpora» (Kognitivna Indolencija) ili odvlačenjem pažnje od problema tako da se osoba uključuje u razne druge aktivnosti (Diskontinuitet).

Drugi faktor nije se dovoljno jako povezoao niti s jednom od PICTS skala, no čestice koje su se najviše istaknule ukazuju na postojanje neprijateljskog, arogantnog stava prema drugima.

Treći faktor upućuje na postojanje samo-zavaravanja, što se vidi iz opće sklonosti pogrešnog identificiranja želja kao potreba (Ovlaštenje), precjenjivanja šansi za izbjegavanjem uhićenja i osuđivanja za počinjenja kaznena djela (Superoptimizam) te opravdavanja počinjenih kaznenih djela nakon njihovog počinjenja (Opravdavanje).

Četvrti faktor prikazuje tendenciju za ignoriranjem, poricanjem ili umanjivanjem štetnih posljedica počinjenih kaznenih djela.

Rezultati faktorske analize provedene na 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja, koju su proveli Egan i sur., (2000), pokazali su postojanje dva faktora.

Prvi faktor definiraju slijedeće skale: Kognitivna Indolencija, Rezanje, Diskontinuitet, Opravdavanje i Superoptimizam i opisuje neobazrivost o značenjima osjećaja i razmišljanja o činjenju kaznenih djela.

Drugi faktor sastoji se od skala Ovlaštenje, Orijentacija ka moći i Sentimentalnost, te predstavlja aktivni proces opravdavanja činjenja kaznenih djela. Ovakvo dvo-faktorsko rješenje sugerira kako kriminalni stilovi razmišljanja koji su se projicirali na prvom faktoru uključuju neobazrivost više nego svojevrijedi kriminalitet identificiran drugim faktorom.

Palmer i Hollin (2004) su u svom istraživanju također ispitivali faktorsku strukturu skala kriminalnih stilova razmišljanja na upitniku PICTS, nadovezujući se na istraživanje Egana i sur., (2000).

U istraživanju provedenom na maloljetnim delinkventima u Engleskoj i Walesu (Palmer i Hollin, 2004) dobivena su dva faktora, od kojih je

prvi, koji se sastoji od 5 skala (Rezanje, Orijentacija Ka Moći, Superoptimizam, Kognitivna Indolencija i Diskontinuitet) opisan kao faktor općeg nedostajanja vještina prosuđivanja i drugi faktor (Opravdavanje, Ovlaštenje i Sentimentalnost) koji je opisan kao faktor opravdavanja činjenja kaznenih djela.

Evaluacija PICTS-a koju su proveli Palmer i Hollin (2003; prema Palmer i Hollin, 2004) na uzorku odraslih engleskih zatvorenika, pokazala je postojanje jednog faktora. Naime, svih osam Waltersovih skala projiciralo se na jedan jedini faktor.

Rezultati Doležalovog (2007) istraživanja na uzorku osuđenih osoba u Republici Hrvatskoj, dobiveni faktorskom analizom čestica, ukazuju na postojanje 11 faktora, ali oni su pretežno specifični i vidljivo je iz njihovih korelacija da se mogu povezati u faktore višeg reda.

No, faktorska analiza na svih 10 skala PICTS-a pokazala je postojanje 2 faktora (Doležal, 2007). Skale kriminalnih stilova razmišljanja projicirale su se na jedan faktor, a validacijske na drugi faktor te je opravdano govoriti o jednom općem faktoru kriminalnih stilova razmišljanja.

Istraživanja koja su ispitivala metrijske karakteristike PICTS-a uglavnom su potvrdila visoku pouzdanost 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja

Tablica 1: Prikaz relevantnih svjetskih i domaćih istraživanja o mjernim karakteristikama i faktorskoj strukturi PICTS-a

Autor	Godina	N	Ciljevi istraživanja	Rezultati istraživanja
Walters, G.	1995.	417 muških punoljetnih počinitelja	Utvrđivanje mjernih karakteristika i faktorske strukture PICTS-a (na česticama)	- pouzdanost i valjanost 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja visoki, a validacijskih skala relativno niski - dobivena 4 faktora: Izbjegavanje problema, Interpersonalna nasrtljivost Samoasertivnost/Samozavaravanje Poricanje štete
Egan i sur.	2000.	54 muških punoljetnih počinitelja	Faktorska analiza 8 skala PICTS-a	dobivena 2 faktora: Faktor neobazrivosti o značenjima osjećaja i razmišljanja o činjenju kaznenih djela Faktor procesa opravdavanja kaznenih djela
Palmer i Hollin	2003.	174 muških punoljetnih počinitelja	Faktorska analiza 8 skala PICTS-a	- dobiven 1 faktor: Faktor generalnog kriminalnog stila razmišljanja
Palmer i Hollin	2004.	515 mladih muških počinitelja (dob: 18 - 22 godine)	Faktorska analiza 8 skala PICTS-a	dobivena 2 faktora: Faktor općeg nedostajanja vještina prosuđivanja Faktor opravdavanja činjenja kaznenih djela.
Doležal, D.	2007.	399 muških punoljetnih počinitelja	Utvrđivanje mjernih karakteristika i faktorske strukture PICTS-a (na česticama i na 10 skala)	mjerne karakteristike 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja zadovoljavajuće, a pouzdanost validacijskih skala niska dobivena 2 faktora na skalama, a 11 faktora na česticama PICTS-a

i nisku pouzdanost validacijskih skala (Walters, 1995a; 2005a, 2005b; Palmer i Hollin, 2004; Doležal, 2007). To je jedan od razloga zbog kojega su istraživanja temeljena na PICTS-u uključivala samo 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja.

U tablici 1 nalazi se kratak pregled osnovnih ciljeva i rezultata spomenutih istraživanja.

CILJEVI RADA

Prvi je cilj rada provjera faktorske strukture Psihološkog upitnika kriminalnih stilova razmišljanja (PICTS).

Drugi cilj je provjera metrijskih karakteristika spomenutog Upitnika.

HIPOTEZA RADA

S obzirom na prvi cilj postavljene su dvije hipoteze:

H1 = Faktorska analiza na 10 skala Psihološkog upitnika kriminalnih stilova razmišljanja potvrdit će dvofaktorsko rješenje na način da će 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja činiti jedan, a dvije validacijske skale drugi faktor

H2 = Faktorska analiza na 8 skala Psihološkog upitnika kriminalnih stilova razmišljanja potvrdit će jednofaktorsko rješenje na način da će svih 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja činiti jedan faktor

Budući da je drugi cilj eksplorativne prirode, hipoteza neće biti postavljena.

4. METODE RADA

4.1. Uzorak ispitanika

Uzorak čini 415 muških pravomoćno osuđenih punoljetnih počinitelja kaznenih djela koji su se u razdoblju od prosinca 2007. godine do veljače 2009. godine nalazili u Odjelu za dijagnostiku i programiranje tretmana u Zatvoru u Zagrebu.

Dob ispitanika kreće se u rasponu od 18 do 75 godina, a najveći broj ispitanika je dobi između 22 i 40 godina ($M = 31,93$; $SD = 9,05$)

4.2. Mjerni instrument

Podaci o kriminalnim stilovima razmišljanja prikupljeni su uz pomoć upitnika PICTS, autora Glenna Waltersa (1995; 2005). Inicijalna verzija PICTS-a (verzija 1.0) napravljena je 1989. godine i imala je 32 čestice, 4 čestice za svaki od stilova razmišljanja koje su se nalazile na ljestvici s tri stupnja slaganja (slažem se, nisam siguran i ne slažem se). Godinu dana kasnije instrument je poboljšana (verzija 2.0) s

dotatne dvije skale (konfuzija, obrana) te razdvajanjem kategorije Slažem se na dvije zasebne kategorije: slažem se i veoma se slažem. Tako je dobivena skala s 4 kategorije: veoma se slažem, slažem se, nisam siguran, ne slažem se). Godine 1992. instrument je ponovno revidiran u verziju 3.0, u kojem je broj čestica za svaku skalu povećan s 4 na 8. Validacijske skale, faktorske skale i skale sadržaja (Walters, 2002) dodane su kasnije. Nakon toga je napravljena još jedna revizija upitnika te je dobivena verzija 4.0, s 8 novih čestica. Verzija PICTS-a 4.0 (Walters, 2005) sadrži ukupno 80 čestica postavljenih na dvije validacijske skale - skali Konfuzije (Cf) i skali Obrane (Df), osam skala kriminalnih stilova razmišljanja (Opravdavanje, Rezanje, Ovlaštenje, Orijehtacija ka moći, Sentimentalnost, Superoptimizam, Kognitivna indolencija i Diskontinuitet), četiri faktorske skale (Izbjegavanje problema, Interpersonalna nasrtljivost, Samo-asertivnost/Samozavaravanje i Poricanje štete), dvije skale općeg sadržaja (Trenutačno kriminalno razmišljanje i Prijašnje kriminalno razmišljanje), te jedne posebne skale (Strah od promjene).

U ovome ispitivanju korištena je verzija s dvije validacijske skale, osam skala kriminalnih stilova razmišljanja i jednom skalom općeg sadržaja (Trenutačno kriminalno razmišljanje). Cjelovita verzija Upitnika nalazi se u prilogu.

4.2. Način provođenja ispitivanja

Podaci su dobiveni metodom samoiskaza osuđene osobe, ali uz pomoć voditelja intervjua čiji je zadatak bio pojašnjavanje eventualnih nejasnoća u upitniku.

Istraživanje se temelji na dobrovoljnosti sudionika i u potpunosti su poštivana etička načela struke.

4.3. Metode obrade podataka

Prilikom obrade podataka korišten je SPSS 13.0 program. U radu je provedena faktorska analiza skala na Upitniku metodom glavnih komponenti (Varimax rotacija) te su izračunate metrijske karakteristike Upitnika kroz Cronbachov alfa koeficijent pouzdanosti te kroz izračunavanje korelacije između Skala.

5. REZULTATI

Provjerena je faktorska struktura i stabilnost PICTS-a, a napravljena je i analiza metrijskih karakteristika svih skala u Upitniku. Valjanost Upitnika provjerena je faktorskom analizom, pouzdanost računanjem Chronbach Alfa koefici-

jenta pouzdanosti, a homogenost pojedinih skala PICTS-a računanjem prosječne korelacije na svim česticama u pojedinoj skali (tzv. mean inter-item correlation).

5.1. Faktorska analiza skala Psihološkog inventara kriminalnih stilova razmišljanja

U radu su provedene dvije faktorske analize - jedna na svih 10 skala PICTS-a (8 skala kriminalnih stilova razmišljanja i 2 validacijske skale), a druga samo na 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja.

Skale kriminalnih stilova razmišljanja su: Opravdanje, Rezanje, Ovlaštenje, Orijehtacija ka moći, Superoptimizam, Kognitivna indolencija, Sentimentalnost i Diskontinuitet.

Validacijske skale su: Obrana i Konfuzija.

Kod provođenja faktorske analize prema metodi glavnih komponenti, korišteno je nekoliko kriterija za definiranje broja faktora:

1. karakteristični korijen veći od 1
2. analiza Scree Plota
3. postotak objašnjene varijance pojedinog faktora
4. interpretabilnost faktora

Ekstrahirane glavne komponente rotirane su u ortogonalnu varimax poziciju.

Prilikom provođenja faktorske analize zadovoljeni su sljedeći preduvjeti:

Kaiser-Mayer-Olkinova mjera (λ), 0,935;

Bartlettov test sfericitata ($\chi^2 = 2383,918$; $df = 45$; $p = ,000$)

5.1.1. Faktorska analiza na svih 10 skala Upitnika (8 skala kriminalnih stilova razmišljanja i 2 validacijske skale)

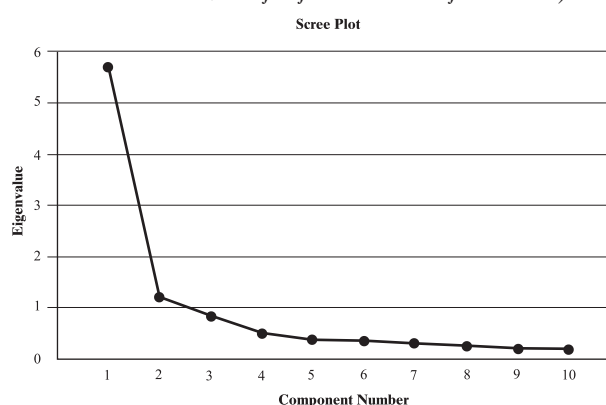
Faktorska analiza svih 10 skala PICTS-a pokazala je postojanje dvije glavne komponente koje objašnjavaju ukupno 68,36 % varijance. Prva glavna komponenta pri tome objašnjava najveći postotak, 54,17 %, dok je druga slabija i objašnjava 14,18 % varijance (tablica 2).

Scree Plot potvrđuje metodu glavnih komponenti i ukazuje na postojanje jednog jakog faktora koji bi se mogao nazvati faktorom generalnog kriminalnog razmišljanja. Drugi faktor je puno slabiji i sastoji se, kako nam je pokazao komponentni model, od dvije validacijske skale.

Tablica 2: Svojstvene vrijednosti ekstrahiranih glavnih komponenti i postoci objašnjene varijance, varimax rotacija

Glavna komponenta	Svojstvene vrijednosti (Karakteristični korijen)	% Varijance	Kumulativno %
1	5,418	54,178	54,178
2	1,418	14,184	68,362

Slika 1: Scree Plot - na 10 skala Upitnika (8 skala kriminalnih stilova razmišljanja i 2 validacijske skale)

Kako je vidljivo iz tablice 3, rezultati faktorske analize, nakon varimax rotacije, ukazuju na postojanje 2 faktora. Prvi faktor je uzео 54,17 % varijance i sastoji se od 8 skala (superoptimizam, diskontinuitet, orijentacija ka moći, ovlaštenje, rezanje, kognitivna indolencija, opravdanje i sentimentalnost) - skala kriminalnih stilova razmišljanja.

Drugi faktor uzima 14,18 % varijance i sastoji se od dvije validacijske skale (obrana i konfuzija).

Faktorskom analizom utvrđena je valjanost PICTS-a (konstruktna valjanost) odnosno detektirano je da upitnik zapravo mjeri kriminalne stilove razmišljanja te da validacijske skale čine jedan zasebni konstrukt.

Tablica 3: Faktorska struktura skala Psihološkog inventara kriminalnih stilova razmišljanja, varimax rotacija

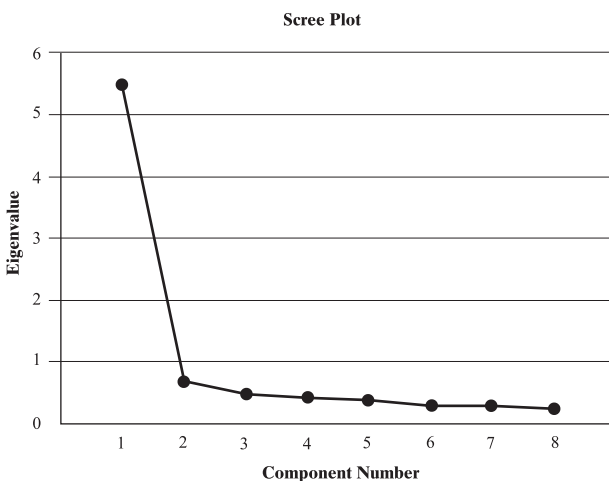
Skale	Faktor 1	Faktor 2
Superoptimizam	,853	
Diskontinuitet	,850	
Orijehtacija ka moći	,840	
Ovlaštenje	,822	
Rezanje	,817	
Kognitivna indolencija	,816	
Opravdanje	,797	
Sentimentalnost	,726	-,302
Obrana		,794
Konfuzija		,653

5.1.2. Faktorska analiza provedena na 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja

Faktorska analiza provedena samo na 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja pokazala je postojanje jedne jake komponente koja uzima 68,40 % varijance. Naime, svih osam skala kriminalnih stilova razmišljanja saturiralo se na jedan faktor.

Kao što je vidljivo iz slike 2, Scree Plot potvrđuje metodu glavnih komponenti i ukazuje na postojanje jednog jakog faktora koji bi se mogao nazvati faktorom generalnog kriminalnog razmišljanja.

Slika 2: Scree plot - faktorska analiza na 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja

5.2. Pouzdanost i homogenost skala Psihološkog upitnika kriminalnih stilova razmišljanja

Iz tablice 4 može se uočiti kako je Cronbachov alfa koeficijent pouzdanosti iz domene kriminalnih stilova razmišljanja relativno visok (od $\alpha=,600$ do $\alpha=,811$), dok je pouzdanost validacijskih skala obrane ($\alpha=,166$) i konfuzije ($\alpha=,444$) vrlo niska. Pouzdanost validacijskih skala u istraživanju Waltersa (1995) također je bila niska (Konfuzija $\alpha=,42$; Obrana $\alpha=,36$).

Homogenost pojedinih skala PICTS-a, dobivena računanjem prosječne korelacije na svim česticama u pojedinoj skali (r), ukazuje na niske vrijednosti koeficijenta homogenosti kod validacijskih skala (Konfuzija $r=,109$; Obrana $r=,024$).

Na Skalama kriminalnih stilova razmišljanja možemo uočiti da pojedine skale imaju niske koeficijente (npr. Sentimentalnost $r=160$), dok pojedine skale imaju zadovoljavajuće (npr. Rezanje $r=,353$).

Niska pouzdanost i homogenost validacijskih skala i nije neočekivana budući da su one konstrui-

Tablica 4: Pouzdanost i homogenost pojedinih skala PICTS-a

SUBSKALE	Broj čestica	Cronbachov Alpha	r
Konfuzija	8	,444	,109
Obrana	8	,166	,024
Opravdanje	8	,683	,228
Rezanje	8	,811	,353
Ovlaštenje	8	,639	,195
Orijentacija ka moći	8	,766	,303
Sentimentalnost	8	,600	,160
Superoptimizam	8	,676	,218
Kognitivna indolencija	8	,699	,238
Diskontinuitet	8	,756	,296

rane u svrhu otkrivanja nekonzistentnosti u davanju odgovora te su više varijabilne nego skale kriminalnih stilova razmišljanja. Razlozi niske pouzdanosti i homogenosti validacijskih skala bit će detaljnije elaborirani u poglavlju Diskusija.

DISKUSIJA

Rezultati ispitivanja faktorske strukture svih 10 skala Psihološkog upitnika kriminalnih stilova razmišljanja ukazuju na zaključak kako se skale kriminalnih stilova razmišljanja homogeniziraju u jedan faktor, a validacijske skale u drugi u interpretabilnom dvofaktorskom rješenju.

Spomenuti rezultati poklapaju se s rezultatima istraživanja koje je proveo Doležal (2007), na svih 10 skala Upitnika.

Rezultati faktorske analize provedene na 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja ukazuju na postojanje jednog općeg faktora kriminalnih stilova razmišljanja i poklapaju se s rezultatima istraživanja Palmer i Hollin (2003; prema Palmer i Hollin, 2004) na uzorku od 174 muških punoljetnih zatvorenika u Engleskoj. Naime, spomenuti autori također su potvrdili postojanje jednog faktora kojeg su nazvali Faktorom generalnog kriminalnog stila razmišljanja.

Rezultati također ukazuju i na nisku pouzdanost validacijskih skala (Obrana = ,166; Konfuzija = ,444), za razliku od skala kriminalnih stilova razmišljanja. Upravo iz tog razloga istraživanja na PICTS-u uglavnom uključuju skale kriminalnih stilova razmišljanja, ne uzimajući u obzir rezultate validacijskih skala. Ono što je bitno naglasiti jest da je potrebno dodatno analizirati validacijske skale na način da se napravi analiza njihovih

čestica kako bi se dobio detaljan uvid u metrijske karakteristike pojedinih čestica te na osnovi tih rezultata izbaciti čestice s niskim koeficijentima i dodati nove. Tako bi se povećala i pouzdanost validacijskih skala.

Walters (1995) smatra da niska pouzdanost validacijskih skala proizlazi iz činjenice da su one više varijabilne nego skale kriminalnih stilova razmišljanja jer su načinjene sa svrhom da detektiraju distorzije u brojnim različitim situacijama kako bi se utvrdila razina (ne)istinitosti u odgovaranju. Osim toga, pola čestica na svakoj od validacijskih skala boduje se obrnuto od standardnog načina bodovanja u PICTS-u (npr. 1 bod za vrlo se slažem, a 4 boda za ne slažem se) dok se sve čestice na skalama kriminalnih stilova razmišljanja boduju u istom smjeru (4 = vrlo se slažem; 3 = slažem se; 2 = nisam siguran; 1 = ne slažem se). To je napravljeno kako bi validacijske skale bile osjetljivije na nepažnju i druge stilove ispunjavanja upitnika, ali upravo je to jedan od razloga niskih koeficijenata pouzdanosti tih skala, smatra Walters (1995). Bitno je naglasiti da su validacijske skale rekodirane prije računanja pouzdanosti.

S obzirom na dobivene vrijednosti homogenosti skala potrebno je razmotriti i provjeriti faktorsku strukturu svih definiranih skala. Naime, iz niskih koeficijenata homogenosti moguće je doći do zaključka kako neke skale obuhvaćaju različite konstrukte te je za pretpostaviti da bi se provjerom faktorske strukture svih skala moglo identificirati takve čestice. Ova provjera potencijalno bi mogla pridonijeti skraćivanju Upitnika (kroz izbacivanje čestica s lošim metrijskim karakteristikama) što nadilazi ciljeve ovog rada te će biti predmetom daljnjih rasprava u okviru ovog istraživanja.

ZAKLJUČAK

U ovome radu provedene su dvije faktorske analize te analiza metrijskih karakteristika Psihološkog upitnika kriminalnih stilova razmišljanja (PICTS) na uzorku od 415 muških punoljetnih osuđenih osoba.

Faktorska analiza provedena na svih 10 skala PICTS-a pokazuje postojanje 2 faktora - faktor kriminalnih stilova razmišljanja i faktor koji opisuje validacijske skale, dok je faktorska analiza provedena na 8 skala kriminalnih stilova razmišljanja ponudila jednofaktorsko rješenje.

Analiza metrijskih karakteristika Psihološkog upitnika kriminalnih stilova razmišljanja pokazala je zadovoljavajuće karakteristike njegovih skala kriminalnih stilova razmišljanja te da je opravdano na tom instrumentu raditi daljnja istraživanja koja bi išla u smjeru utvrđivanja kriminalnih stilova razmišljanja različitih kategorija osuđenih osoba te na taj način proširila spoznaje o etiologiju kriminalnog ponašanja osuđenih osoba u Republici Hrvatskoj.

Također je bitno naglasiti da se rezultati evaluacije PICTS-a na uzorku osuđenih osoba u Hrvatskoj poklapaju s istraživanjem provedenim u Engleskoj (Palmer i Hollin, 2003) i SAD-u (Walters, 1995), a poklapaju se i sa studijom provedenom prije dvije godine u Hrvatskoj (Doležal, 2007). To ukazuje na činjenicu da instrument ima stabilnu strukturu i da ga je opravdano primjenjivati kod istraživanja kojima je u fokusu kognitivno funkcioniranje počinitelja kaznenih djela.

Ono što bi bilo poželjno, a navedeno je u prethodnom poglavlju, jest povećati pouzdanost i homogenost validacijskih skala kako bi se i ti rezultati uzimali u obzir prilikom interpretacije i učinili ju točnijom i potpunijom.

LITERATURA

- Doležal, D. (2007): Faktorska analiza upitnika «Psihološki inventar kriminalnih stilova razmišljanja», Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 43, (1), 16-30
- Egan, V., McMurran, M., Richardson C., Blair, M. (2000): Criminal cognitions and personality: what does the PICTS really measure? *Criminal Behavior and Mental Health*, 10, 170-184.
- Palmer, Emma J., Hollin, Clive R. (2004): The use of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles with English young offenders. *Legal and Criminological Psychology*, 9, 253-263
- Walters, G. D. (1990): *The Criminal Lifestyle: Patterns of Serious Crminal Conduct*. Sage Publications, Newbury Park, London-New Delhi.
- Walters, G. D. (1995a): The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles: Part I: Reliability and Preliminary Validity. *Criminal Justice and Behaviour*, 22, (3), 307-325
- Walters G. D. (1995b): The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles: Part II: Identifying Simulated Response Sets. *Criminal Justice and Behaviour*, 22, (4), 437-445
- Walters, G. D. (1996): The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles: Part III: Predictive Validity. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 40, (2), 105-112
- Walters, G.D. (2000). *Beyond behavior: Construction od an overarching psychological theory of lyfestyles*, Praeger, Westport, London.
- Walters, G. D. (2002): The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles: A Rewiev and Meta Analysis. *Assesment*, 9, (3), 278-291
- Walters, G. D. (2003): Changes in outcome expectancies and criminal thinking following a brief course of psychoeducation. *Personality and Individual Differences*, 35, 691-701
- Walters, G. D. (2004): Criminal Thinking and Identity in Male White-Collar Offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 31, (3), 262-281
- Walters, G. D. (2005a): Incremental Validity of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles as a Predictor of Continuous and Dichotomous Measures of Recidivism. *Assesment*, 12, (1), 19-27
- Walters, G.D. (2005b). Predicting institutional adjustment with Life Criminality Screening Form and Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles. *International Journal of Forensic Mental Health*, 4, 63-70
- Walters, G. D., Elliot, W. N. (1999): Predicting release and disciplinary outcome with the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles: Female Data. *Legal and Criminological Psychology*, 4, 15-21
- Walters, G. D., Elliot, W. N., Miscoll, D. (1998): Use of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles in a group of female offenders. *Criminal Justice and Behavior*, 25, 125-134
- Walters, G. D., White, Thomas W., (1989): The thinking criminal: A cognitive model of lifestyle criminality. *Criminal Justice Research Bulletin*, 4, (4), 1-10

PRILOG 1: Organizacija čestica unutar skala Psihološkog inventara kriminalnih stilova razmišljanja

Čestice su na sljedeći način grupirane u dvije validacijske skale (Konfuzija i Obrana) te osam skala koje predstavljaju kriminalne stilove razmišljanja (redni brojevi označavaju redni broj čestice u upitniku).

Ispitanici svoj stupanj slaganja s iskazanim tvrdnjama odgovaraju na ljestvici od 4 stupnja pri čemu 1 znači „ne slažem se“, a 4 znači „vrlo se slažem“.

Skala Konfuzije:
3. Nemam nikakvih ozbiljnih psiholoških problema ili poteškoća.
11. Bojim se da ne izgubim razum.
27. Redovno čujem glasove i vidim stvari koje drugi ne vide.
39. Čini se da imam problema prilikom koncentracije na najjednostavnije zadatke.
48. Većinu noći spavam barem četiri do pet sati.
55. Nisam ozbiljno mentalno bolestan.
60. Čudni mirisi, za koje nema razloga, javljaju mi se bez ikakvog razloga.
69. Nikada se nisam onesvijestio osim kad sam bio pod utjecajem droga.
Skala Obrane
7. Ne vidim razloga da promijenim svoje ponašanje u ovom trenutku u životu.
10. Povremeno razmišljam o previše strašnim stvarima da bi se mogle izreći.
21. Imam mnogo više sitnijih problema od drugih ljudi.
32. U životu sam činio greške.
42. Nikad nisam požalio zbog svog kriminalnog životnog stila.
46. Želim nešto pokazati time što prvo čitam financijski dio novina prije no što prijedem na sportsku stranu ili zabavu.
58. Ponekad želim da mogu povući ono što sam rekao ili učinio.
72. Vidim da bi moj život bio bolji kad bih mogao naučiti donositi bolje odluke.
Skala Opravdanje
2. Krivim društvo i vanjske okolnosti za probleme koje imam u životu.
8. Otkrio sam da krivim neke žrtve mojih kaznenih djela govoreći stvari kao “zaslužili su to što su dobili” ili “trebali su znati što će se dogoditi”.
14. Vjerujem da kršenje zakona nije velika stvar sve dok nekoga ne povrijediš
17. Nije pošteno što sam ja bio u zatvoru dok predsjednici banaka, odvjetnici i političari prolaze nekažnjeno za razne vrste ilegalnih i nemoralnih ponašanja.
35. Kad me pitaju o motivima činjenja kaznenih djela, opravdavam svoje ponašanje ističući kako mi je život bio težak.
45. Opravdavao sam svoje sudjelovanje u prodaji droge, pljačkanju kuća ili banaka govoreći sebi da bi to ionako učinio netko drugi.
53. Opravdavao sam svoje neodgovorne činove izjavama kao “to rade svi, pa zašto ne bih i ja”.
71. Rekao sam si da nikada ne bih bio kriminalac da nisam imao tako stresan život.
Skala Rezanje
6. Kad bi me pritisnuli životni problemi, govorio bih “k vragu s tim” i uzeo drogu ili počinio neko kazneno djelo.
20. Kad sam frustriran, kažem si “jebi ga” i napravim nešto neodgovorno ili nerazumno.
31. Koristio sam alkohol ili droge kako bi uklonio strah i iščekivanje prije činjenja kaznenog djela
40. Često se ponašam naglo i agresivno pod stresom.
57. Još uvijek si govorim, “do vraga s redovnim poslom, bolje da uzmem što želim”.
64. Imam problema s kontrolom osjećaja ljutnje.
70. Kad sam frustriran, odbacit ću razumne misli izjavama “jebi ga”; ili “do vraga s tim”.
79. Radije probleme stavljam sa strane nego da ih rješavam.
Skala Ovlaštenje
1. Neću dozvoliti da išta stane između mene i onoga što želim.

12. Kako se meni čini, platio sam svoje dugove.
28. Kad se sve zbroji, društvo mi duguje.
33. Govorim si da trebam krasti i pljačkati kako bih mogao nastaviti život.
38. Bilo je prilika kad sam se osjećao iznad zakona.
65. Vjerujem da sam posebna osoba i da moja situacija traži posebno razmatranje.
73. Bilo je prilika kad sam osjetio da smijem kršiti zakon kako bih platio novi auto, skupu odjeću, putovanje koje mi je trebalo.
80. Koristio sam dobro ponašanje (apstiniranje na neko vrijeme od droge) ili razne situacije (svada sa suprugom) kako bih si dozvolio da počinim kazneno djelo ili neki drugi neodgovoran čin poput upotrebe droga.
Skala Orijentacija ka moći
9. Jedna od prvih stvari koje razmotrim kada gledam neku osobu je da li izgleda snažno ili slabo.
18. Svađam se s drugima oko relativno nevažnih stvari.
24. Kad ne kontroliram situaciju, osjećam se bespomoćno i imam želju nametnuti svoju moć drugima.
34. Volim biti u središtu kod svih svojih odnosa i razgovora s drugima, i kontrolirati stvari što je više moguće.
41. Zašto bih izgledao bezvrijedan pred prijateljima i obitelji kad je tako lako uzimati od drugih i obogatiti se.
49. Nitko mi ne može govoriti što da radim, a ako pokuša, odgovaram zastrašivanjem, prijetnjama, ili sam čak i fizički agresivan
66. Nema ničeg goreg nego kad vas smatraju slabim i bespomoćnim.
75. Značajan dio života na ulici proveo sam pokušavajući kontrolirati ljude i situacije
Skala Sentimentalnost
15. Pomogao sam prijateljima i obitelji novcem kojeg sam ilegalno zaradio.
19. Iskreno mogu reći da sam uzeo u obzir dobrobit svojih žrtava kad bih činio kaznena djela
25. Unatoč kriminalnom životu koji vodim, duboko u sebi ja sam dobra osoba.
37. Izražavam nježne osjećaje prema životinjama i maloj djeci kako bih se osjećao bolje zbog činjenja kaznenih djela ili neodgovornog ponašanja.
50. Kad počinim kazneno djelo ili se ponašam neodgovorno, poslije učinim neko dobro djelo ili nešto lijepo za nekoga kako bih nadoknadio štetu koju sam uzrokovao
56. Kako se meni čini, ja nisam stvarno kriminalac, jer nikad nisam namjeravao povrijediti bilo koga.
67. Pozitivne stvari koje sam učinio promatram kao način nadoknađivanja zbog negativnih stvari.
77. Kad pogledam unatrag, bio sam prilično dobra osoba čak i kad sam činio kaznena djela.
Skala Superoptimizam
5. Nema toga što ne mogu učiniti ako dovoljno jako pokušam.
13. Što više izbjegavam kazni, sve više mislim da me policija i vlasti neće uhvatiti.
22. Čak i kad sam uhvaćen zbog kaznenog djela, uvjerim se da me nikako ne mogu osuditi ili poslati u zatvor.
29. Mnogo puta sam si rekao - da me netko nije "špijunirao", ne bih bio uhvaćen
44. Iako sam oduvijek znao da mogu upasti u nevolje zbog kriminala, uvjerio bih se da OVAJ PUT neću upasti u nevolje.
52. Nitko ne može ništa učiniti bolje od mene, jer sam ja jači, pametniji ili vještiji od većine ljudi.
61. Kad sam bio na ulici, vjerovao sam da sam mogao upotrebljavati droge i izbjeći negativne posljedice (ovisnost, prisilno konzumiranje) koje sam uočio kod drugih.
76. Kad sam počeo kršiti zakon, bio sam vrlo oprezan, ali s prolaskom vremena nisam ulazio u ozbiljne nevolje i postao sam previše samouvjeren i tako sam se uvjerio da mogu nekažnjeno učiniti gotovo sve.
Skala Kognitivna indolencija
16. Toliko sam nekritičan prema svojim idejama i mislima da zanemarujem probleme i poteškoće vezane uz te ideje i misli sve dok nije prekasno.
23. Često koristim lakše načine za postizanje stvari, iako znam da će me one spriječiti da postignem neke dugotrajnije ciljeve.
30. Imam običaj puštati stvari koje treba kontrolirati, jer mislim da će se sve riješiti samo od sebe.
43. Često ostavljam za sutra ono što mogu učiniti danas.
51. Imam problema s kritičkom procjenom svojih misli, ideja i planova.
54. Ako me se izazove, ponekad reagiram tako da kažem "da, u pravu si", čak i kad znam da je druga osoba u krivu, jer to je lakše nego da se sa njome svađam.

63. Ako postoji lakši način da se nešto učini, ja ću ga naći.
74. Rijetko sam razmatrao posljedice svojih akcija kad sam bio u svojoj sredini.
Skala Diskontinuitet
4. Čak i kad započnem nešto s najboljim namjerama imam problema da ostanem sredotočen i "OK".
26. Često započnem neku aktivnost, posao, ili projekt, ali nikada ih ne završim.
36. Imam problema sa slijedenjem dobrih prvobitnih namjera.
47. Ljudi me teško razumiju jer često skačem s teme na temu prilikom razgovora.
59. Gledajući svoj život, mogu vidjeti da mi je nedostajalo usmjerenje i stalni ciljevi.
62. Vrlo lako me se omete, tako da rijetko završim ono što sam započeo.
68. Čak i kad postavim ciljeve, često ih ne postignem, jer me ometaju događaji koji se odvijaju pokraj mene.
78. Bilo je prilika kad sam napravio planove sa svojom obitelji i zatim ih otkazao kako bih mogao biti sa svojim prijateljima, drogirati se ili činiti kaznena djela.

PRILOG 2: Psihološki upitnik kriminalnih stilova razmišljanja (PICTS) - originalna verzija

Upitnik mjeri trenutačno kriminalno razmišljanje, a stupanj slaganja s navedenim tvrdnjama iskazuje se na skali tipa Likertove od 1 do 4 pri čemu je:

4 = vrlo se slažem

3 = slažem se

2 = nisam siguran

1 = ne slažem se

trenutačno razmišljanje

TVRDNJA	1	2	3	4
1. Neću dozvoliti da išta stane između mene i onoga što želim.				
2. Krivim društvo i vanjske okolnosti za probleme koje imam u životu.				
3. Nemam nikakvih ozbiljnih psiholoških problema ili poteškoća.				
4. Čak i kad započnem nešto s najboljim namjerama imam problema da ostanem usredotočen i "OK".				
5. Nema toga što ne mogu učiniti ako dovoljno jako pokušam.				
6. Kad bi me pritisnuli životni problemi, govorio bih "k vragu s tim" i uzeo drogu ili počinio neko kazneno djelo.				
7. Ne vidim razloga da promijenim svoje ponašanje u ovom trenutku u životu.				
8. Otkrio sam da krivim neke žrtve mojih kaznenih djela govoreći stvari kao "zaslužili su to što su dobili" ili "trebali su znati što će se dogoditi".				
9. Jedna od prvih stvari koje razmotrim kada gledam neku osobu je da li izgleda snažno ili slabo.				
10. Povremeno razmišljam o previše strašnim stvarima da bi se mogle izreći.				
11. Bojim se da ne izgubim razum.				
12. Kako se meni čini, platio sam svoje dugove.				
13. Što više izbjegavam kazni, sve više mislim da me policija i vlasti neće uhvatiti.				
14. Vjerujem da kršenje zakona nije velika stvar sve dok nekoga ne povrijediš.				
15. Pomogao sam prijateljima i obitelji novcem kojeg sam ilegalno zaradio.				
16. Toliko sam nekritičan prema svojim idejama i mislima da zanemarujem probleme i poteškoće vezane uz te ideje i misli sve dok nije prekasno.				
17. Nije pošteno što sam ja bio u zatvoru dok predsjednici banaka, odvjetnici i političari prolaze nekažnjeno za razne vrste ilegalnih i nemoralnih ponašanja.				

18. Svađam se s drugima oko relativno nevažnih stvari.				
19. Iskreno mogu reći da sam uzeo u obzir dobrobit svojih žrtava kad bih činio kaznena djela.				
20. Kad sam frustriran, kažem si "jebi ga" i napravim nešto neodgovorno ili nerazumno.				
21. Imam mnogo više sitnijih problema od drugih ljudi.				
22. Čak i kad sam uhvaćen zbog kaznenog djela, uvjerim se da me nikako ne mogu osuditi ili poslati u zatvor.				
23. Često koristim lakše načine za postizanje stvari, iako znam da će me one spriječiti da postignem neke dugotrajnije ciljeve.				
24. Kad ne kontroliram situaciju, osjećam se bespomoćno i imam želju nametnuti svoju moć drugima.				
25. Unatoč kriminalnom životu koji vodim, duboko u sebi ja sam dobra osoba.				
26. Često započnem neku aktivnost, posao, ili projekt, ali nikada ih ne završim.				
27. Redovno čujem glasove i vidim stvari koje drugi ne vide.				
28. Kad se sve zbroji, društvo mi duguje.				
29. Mnogo puta sam si rekao - da me netko nije "špijunirao", ne bih bio uhvaćen.				
30. Imam običaj puštati stvari koje treba kontrolirati, jer mislim da će se sve riješiti samo od sebe.				
31. Koristio sam alkohol ili droge kako bi uklonio strah i iščekivanje prije činjenja kaznenog djela.				
32. U životu sam činio greške.				
33. Govorim si da trebam krasti i pljačkati kako bih mogao nastaviti život.				
34. Volim biti u središtu kod svih svojih odnosa i razgovora s drugima, i kontrolirati stvari što je više moguće.				
35. Kad me pitaju o motivima činjenja kaznenih djela, opravdavam svoje ponašanje ističući kako mi je život bio težak.				
36. Imam problema sa slijedenjem dobrih prvobitnih namjera.				
37. Izražavam nježne osjećaje prema životinjama i maloj djeci kako bih se osjećao bolje zbog činjenja kaznenih djela ili neodgovornog ponašanja.				
38. Bilo je prilika kad sam se osjećao iznad zakona.				
39. Čini se da imam problema prilikom koncentracije na najjednostavnije zadatke.				
40. Često se ponašam naglo i agresivno pod stresom.				
41. Zašto bih izgledao bezvrijedan pred prijateljima i obitelji kad je tako lako uzimati od drugih i obogatiti se.				
42. Nikad nisam požalio zbog svog kriminalnog životnog stila.				
43. Često ostavljam za sutra ono što mogu učiniti danas.				
44. Iako sam oduvijek znao da mogu upasti u nevolje zbog kriminala, uvjerio bih se da OVAJ PUT neću upasti u nevolje.				
45. Opravdavao sam svoje sudjelovanje u prodaji droge, pljačkanju kuća ili banaka govoreći sebi da bi to ionako učinio netko drugi.				
46. Želim nešto pokazati time što prvo čitam financijski dio novina prije no što prijedem na sportsku stranu ili zabavu.				
47. Ljudi me teško razumiju jer često skačem s teme na temu prilikom razgovora.				
48. Većinu noći spavam barem četiri do pet sati.				
49. Nitko mi ne može govoriti što da radim, a ako pokuša, odgovaram zastrašivanjem, prijetnjama, ili sam čak i fizički agresivan.				
50. Kad počinim kazneno djelo ili se ponašam neodgovorno, poslije učinim neko dobro djelo ili nešto lijepo za nekoga kako bih nadoknadio štetu koju sam uzrokovao.				
51. Imam problema s kritičkom procjenom svojih misli, ideja i planova.				
52. Nitko ne može ništa učiniti bolje od mene, jer sam ja jači, pametniji ili vještiji od većine ljudi.				
53. Opravdavao sam svoje neodgovorne činove izjavama kao "to rade svi, pa zašto ne bih i ja".				
54. Ako me se izazove, ponekad reagiram tako da kažem "da, u pravu si", čak i kad znam da je druga osoba u krivu, jer to je lakše nego da se sa njome svađam.				

55. Nisam ozbiljno mentalno bolestan.				
56. Kako se meni čini, ja nisam stvarno kriminalac, jer nikad nisam namjeravao povrijediti bilo koga.				
57. Još uvijek si govorim, "do vraga s redovnim poslom, bolje da uzmem što želim".				
58. Ponekad želim da mogu povući ono što sam rekao ili učinio.				
59. Gledajući svoj život, mogu vidjeti da mi je nedostajalo usmjerenje i stalni ciljevi.				
60. Čudni mirisi, za koje nema razloga, javljaju mi se bez ikakvog razloga.				
61. Kad sam bio na ulici, vjerovao sam da sam mogao upotrebljavati droge i izbjeći negativne posljedice (ovisnost, prisilno konzumiranje) koje sam uočio kod drugih.				
62. Vrlo lako me se omete, tako da rijetko završim ono što sam započeo.				
63. Ako postoji lakši način da se nešto učini, ja ću ga naći.				
64. Imam problema s kontrolom osjećaja ljutnje.				
65. Vjerujem da sam posebna osoba i da moja situacija traži posebno razmatranje.				
66. Nema ničeg goreg nego kad vas smatraju slabim i bespomoćnim.				
67. Pozitivne stvari koje sam učinio promatram kao način nadoknađivanja zbog negativnih stvari.				
68. Čak i kad postavim ciljeve, često ih ne postignem, jer me ometaju događaji koji se odvijaju pokraj mene.				
69. Nikada se nisam onesvjestio osim kad sam bio pod utjecajem droga.				
70. Kad sam frustriran, odbacit ću razumne misli izjavama "jebi ga"; ili "do vraga s tim".				
71. Rekao sam si da nikada ne bih bio kriminalac da nisam imao tako stresan život.				
72. Vidim da bi moj život bio bolji kad bih mogao naučiti donositi bolje odluke.				
73. Bilo je prilika kad sam osjetio da smijem kršiti zakon kako bih platio novi auto, skupu odjeću, putovanje koje mi je trebalo.				
74. Rijetko sam razmatrao posljedice svojih akcija kad sam bio u svojoj sredini.				
75. Značajan dio života na ulici proveo sam pokušavajući kontrolirati ljude i situacije.				
76. Kad sam počeo kršiti zakon, bio sam vrlo oprezan, ali s prolaskom vremena nisam ulazio u ozbiljne nevolje i postao sam previše samouvjeren i tako sam se uvjerio da mogu nekažnjeno učiniti gotovo sve.				
77. Kad pogledam unatrag, bio sam prilično dobra osoba čak i kad sam činio kaznena djela.				
78. Bilo je prilika kad sam napravio planove sa svojom obitelji i zatim ih otkazao kako bih mogao biti sa svojim prijateljima, drogirati se ili činiti kaznena djela.				
79. Radije probleme stavljam sa strane nego da ih rješavam.				
80. Koristio sam dobro ponašanje (apstiniranje na neko vrijeme od droge) ili razne situacije (svađa sa suprugom) kako bih si dozvolio da počinim kazneno djelo ili neki drugi neodgovoran čin poput upotrebe droga.				

EVALUATION OF THE FACTOR STRUCTURE AND METRIC CHARACTERISTICS OF PSYCHOLOGICAL INVENTORY OF CRIMINAL THINKING STYLES

SUMMARY

Theoretical background of research in this paper is The Criminal Lifestyle Theory (Walters, 1998). Theory assumes that criminal behaviour is connected with eight related criminal thinking styles: mollification, cutoff, entitlement, power orientation, sentimentality, superoptimism, cognitive indolence and discontinuity. The formulation of these thinking styles was developed through clinical observations and the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS) was formulated as an assessment tool and contains 10 scales (8 criminal thinking scales and 2 validity scales). The first objective of the paper is an assessment of the factor structure of the PICTS and the second objective is to examine the psychometric properties of the PICTS.

The findings suggested that from a psychometric perspective the PICTS scales were performing well. The factor analysis performed on all 10 scales has extracted two factors and factor analysis performed only on 8 scales of criminal thinking styles has extracted one factor - a factor of general criminal thinking style.

Key words: *criminal thinking styles, Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS)*